

Vergaderjaar 2013–2014

33 847

Wijziging van de Wet verlaging maximumopbouw- en premiepercentages pensioen en maximering pensioengevend inkomen en het Belastingplan 2014

C

VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR FINANCIËN¹

Vastgesteld 4 april 2014

Het voorbereidend onderzoek geeft de commissie aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen.

Algemeen

De leden van de **VVD**-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het onderhavige wetsvoorstel. Zij onderkennen de noodzaak van een versoering van de fiscale faciëring van de pensioenopbouw om de overheidsfinanciën te verbeteren en aan te sluiten bij een verhoging van de AOW-leeftijd, maar zij spreken wel hun zorgen uit over de samenhang met een bredere herziening van het pensioenstelsel en de daadwerkelijke verlaging van de premieniveaus. Deze leden hebben naar aanleiding van de wetsvoorstellen de volgende vragen.

De leden van de fractie van de **PvdA** hebben met belangstelling kennisgenomen van novelle Wet verlaging maximumopbouw- en premiepercentages pensioen en maximering pensioengevend inkomen (33 847) en het Belastingplan 2014 (33 752). Deze leden zijn verheugd dat de aanvankelijk voorgestelde pensioenaanvullingsregelingen (33 672) hiermee van tafel zijn en zijn vervangen door het aanzienlijk eenvoudiger en effectiever instrument van de (facultatieve) netto lijfrenteverzekering. Deze leden constateren voorts dat in het wetgevingsoverleg met de Tweede Kamer tijdens de regering de toezegging is gedaan om vóór 2 april a.s. met een richtinggevende brief te komen over de vraag hoe geregeld kan worden dat de netto lijfrentefaciliteit ook in de tweede pijler ondergebracht kan worden. De brief is op 28 maart jl. ontvangen, zodat de aan het woord

¹ Samenstelling:

Holdijk (SGP), Van der Linden (CDA), Terpstra (CDA), Sylvester (PvdA), Essers (CDA) (voorzitter), Witteveen (PvdA), Nagel (50PLUS), Elzinga (SP), Koffeman (PvdD), Reuten (SP), Knip (VVD), Hoekstra (CDA), Van Boxtel (D66), Backer (D66), Vos (GL), De Boer (GL), De Lange (OSF), Sent (PvdA), Postema (PvdA), Van Strien (PVV), Faber-van de Klashorst (PVV), Ester (CU), De Grave (VVD) (vice-voorzitter), Bröcker (VVD), Kok (PVV), Bruijn (VVD)

zijnde leden deze kunnen meenemen in het voorbereidend onderzoek. Deze leden leggen de volgende vragen aan de regering voor. De leden van de **CDA**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. Zij hebben een aantal vragen. De leden van de **SP**-fractie hebben kennisgenomen van het wetsvoorstel. Zij danken de Staatssecretaris van Financiën voor de geconsolideerde tekst van het wetsvoorstel c.q. de betreffende voorliggende wetsvoorstellen (EK 33 610 / 33 752 / 33 847, K). De geconsolideerde tekst van een wetsvoorstel bespaart Kamerleden een enorme hoeveelheid tijd en het verhoogt zo de efficiency van het wetgevingsproces. Over de inhoud van het wetsvoorstel hebben de leden van de SP-fractie een aantal vragen. De leden van de fractie van **D66** hebben met belangstelling kennis genomen van de novelle die gevolgd is op een hernieuwde beoordeling door de regering van de problematiek van het Witteveen-kader (Witteveen II). Zoals bekend hebben deze leden kritisch gereageerd op het eerdere voorstel waarvan het wetgevingstraject door de regering niet is doorgezet (hierna: Witteveen I).

De behandeling van het voorstel zoals thans ingediend is niet zonder complicaties. Omdat de discussie over het Financieel Toetsingskader (FTK) nog niet is afgerond en de tweede pijler lijfrente oplossing voor de inkomens boven de € 100.00 – die onder de werking van het voorstel niet langer onder de omkeerregel zal vallen – niet concludent is, laat staan in een wetsvoorstel is opgenomen, is de toekomst van het stelsel nog «onder handen werk».

Te zake van de tweede pijler lijfrente is onlangs door de regering aan beide Kamers van de Staten-Generaal een «richtinggevende brief» gestuurd, die eerst in de Tweede Kamer zal worden behandeld. Kan er door de regering een tijdpad worden aangegeven van een of meer relevante wetgevingsvoorstellen die deze richting zullen concretiseren en kan de regering in het bijzonder aangeven wanneer de wetgevingsvoorstellen (naar beste inschatting) de Eerste Kamer zullen bereiken? Dat gezegd hebbende zijn deze leden bereid mee te denken over de stappen die reeds nu in de wetgeving kunnen en moeten worden gezet, waaronder het voorliggende voorstel, vanwege de macro budgettaire opgave en de houdbaarheidsopgave die ook deze leden meewegen in hun oordeel. De leden van de fractie van de **ChristenUnie** hebben met belangstelling kennisgenomen van het wetsvoorstel maar hebben daarover wel een aantal vragen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De regering heeft toegelicht dat er voor de daadwerkelijke verlaging van de premieniveaus enkele waarborgen zijn ingebouwd, met name in de sfeer van het interne en externe toezicht. Toch blijft er zorg bestaan over de daadwerkelijke verlaging van de premies en daarmee over de haalbaarheid van de bezuinigingsdoelstelling.

Kan de regering aangeven hoe meer zekerheid kan worden gegeven over de daadwerkelijke premieverlaging? Kan de werkgever bijvoorbeeld premieverlaging afdwingen en zo nee, is de regering van oordeel dat de werkgever hiervoor (rechts)middelen ter beschikking zou moeten krijgen dit wel te realiseren? Zo ja, op welke wijze ziet de regering dit voor zich? Welke zekerheden zijn er dat een premieverlaging leidt tot loonsverhoging? Kan de regering ook een kwantitatieve onderbouwing geven van zijn verwachtingen met betrekking tot de premieverlaging en de mate van compensatie daarvoor door een hoger loon?

Kan de regering aangeven op welke wijze pensioenfondsen en verzekeraars de aanpassingstermijn tot 31 december 2015, met terugwerkende kracht naar 1 januari 2015 kunnen benutten? Is het daarvoor noodzakelijk

dat vóór 1 januari 2015 een verzoek wordt ingediend bij de Belastingdienst met een volledige weergave van de (concept)pensioenregeling op basis van de door werkgevers en werknemers gemaakte afspraken? Acht de regering het reëel dat die informatie al op 1 januari bij pensioenfondsen en verzekeraars, die afhankelijk zijn van de door sociale partners gemaakte afspraken, aanwezig is? Ziet de regering andere mogelijkheden om de aanpassing soepel te laten verlopen, inclusief de informatieverplichting op grond van de Pensioenwet?

Is het juist dat de pensioenrichtleeftijd per 1 januari 2015 of 1 januari 2016 naar 68 gaat? Zo nee, wanneer verwacht de regering dat een dergelijke beslissing over de verhoging van de pensioenrichtleeftijd zal worden genomen?

Doorgaans is het zo vorm gegeven dat de arbeidsongeschikte deelnemer recht heeft op een premievrije voortzetting op basis van de premie zoals die gold ten tijde van het verlenen van de vrijstelling. In zoverre is sprake van een verworven recht. De pensioenuitvoerder vormt daar ook een schadereserve voor. Als na 1 januari 2015 moet worden voldaan aan de nieuwe regels (en dan hebben we het niet alleen over de aftoppingsgrens, maak ook over de verlaging van het jaarlijkse opbouwpercentage), valt er een deel van deze schadereserve vrij.

Aan wie komt de schadereserve ten goede? Hoe wordt de arbeidsongeschikte deelnemer gecompenseerd voor zijn versobering van de pensioenaanspraken? Anders dan bij nog actieve deelnemers, kan er bij hem geen compensatie worden gevonden in andere elementen van de totale arbeidsbeloning.

Is aanpassing van artikel 10a Uitvoeringsbesluit loonbelasting 1965 niet noodzakelijk en gewenst?

Is de veronderstelling dat de regering met haar eerdere uitleg van de Wet VAP over premievrijstelling wegens arbeidsongeschiktheid niet heeft beoogd de uitgangpunten van het convenant dat is gesloten tussen in de pensioensector – en dat erop is gericht dat werknemers met een gezondheidsbeperking die van baan willen wisselen de inkomensbescherming behouden op basis van de pensioenregeling waarin ze deelnemen – te wijzigen?

Kan de regering bevestigen dat de aftopping van het pensioengevend inkomen niet leidt tot een begrenzing van het arbeidsongeschiktheidspensioen dat door levensverzekeraars mag worden uitgevoerd? Zo niet, kan dan worden bevestigd dat DNB de normen voor het vergunningstelsel bijstelt, zodat levensverzekeraars minimaal dezelfde uitvoeringsmogelijkheden hebben voor arbeidsongeschiktheidspensioenen als pensioenfondsen?

Voor partnerpensioenen geldt ook een maximaal pensioengevend inkomen van € 100.000. In het wetsvoorstel is opgenomen dat de maximale premie voor de netto lijfrente voor het inkomen boven € 100.000 gebaseerd zal zijn op een premiestaffel. Niet duidelijk is voor welke pensioensoorten deze premie geldt.

Wordt in de bepaling van de premie in deze staffels ook rekening gehouden met de verzekering van netto partnerpensioenen? En mag de premie ook helemaal worden gebruikt voor de verzekering van partnerpensioenen? Welke regels gelden dan? Of mag net als nu in de bruto sfeer een netto partnerlijfrente op risicobasis naast een beschikbare premiestaffel worden verzekerd? Wat is daarvan het maximale fiscale percentage?

In een recente uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (zaak C-464/12, ATP PensionService) heeft het Hof geoordeeld dat een vergoeding die een dienstverlener vraagt voor zijn aan het pensioenfonds

verstrekke diensten, is vrijgesteld van belasting over de toegevoegde waarde als voldaan is aan een aantal voorwaarden, met name dat het beleggingsrisico bij de deelnemers ligt. Vanuit het veld blijkt dat bij een groot deel van de pensioenfondsen het risico bij de deelnemer ligt in de vorm van een korting en beperking van de indexatie. Hoe kijkt de regering hier tegenaan? Wat is het effect op het schrappen van de koepelvrijstelling en de gebudgetteerde belastingopbrengsten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdA

Uit het door de regering aangeleverde overzicht van de gevolgen voor het op te bouwen ouderdomspensioen van de thans voorgestelde verlaging van het Witteveen kader, zoals opgenomen in de nota naar aanleiding van het verslag van de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer (33 847 nr. 7), blijkt de vervangingsratio voor werknemers geboren in 1958 (met een AOW-leeftijd van 67,5 jaar) aanzienlijk hoger te zijn dan voor werknemers geboren in 1988 (met een AOW-leeftijd van 71,5 jaar). Hoe beoordeelt de regering dit verschil? Acht zij dit in lijn met een collectief en solidair stelsel van de tweede-pijler pensioenvoorziening? Ziet de regering mogelijkheden om dit verschil ongedaan te maken?

De met de novelle bewerkstelligde wijzigingen leiden tot budgettaire derving ten opzichte van de aanvankelijke voorstellen van € 338 mln. in 2015 oplopend tot € 682 mln. in 2017 en € 469 mln. structureel. In de structurele situatie is er echter sprake van overdekking van in totaal € 488 mln., welke volgens de memorie van toelichting middels belastingverlichting zal worden teruggesluisd. Waarom kiest de regering er voor deze overdekking nu reeds toe te wijzen, mede gezien mogelijke toekomstige bezuinigingsopgaven en/of beleidsprioriteiten?

Met de wijzigingen per 1 januari 2013 lopen de AOW-datum en de pensioenrichtleeftijd in pensioenregelingen niet meer parallel. Dit geldt ook voor de einddatum van een WIA-uitkering. Kan de regering aangeven wat voor betrokkenen de consequenties zijn van dergelijke aansluitingsproblemen? Welke maatregelen is zij in dit kader voornemens te nemen? Voor de (facultatieve) netto lijfrenteverzekering is het van belang dat de premie-inleg variabel is. Zal het wetsvoorstel daar te zijner tijd in voorzien?

In de richtinggevende brief van de regering wordt veel aandacht besteed aan het voorkomen van kruissubsidiëring. Deze leden achten een optimaal gebruik van de administratieve en beleggingscapaciteiten van de pensioenfondsen juist gunstig voor de pensioendeelnemers, inclusief opname van de (vrijwillige) netto lijfrentefaciliteit in het integrale pensioenoverzicht. Kan de regering aangeven hoe zij deze voordelen in het onderhavige wetsvoorstel heeft geadresseerd?

De uitwerking van de onderhavige novelle is voorzien in de fiscale verzamelwet dan wel in het Belastingplan. Het wetsvoorstel versterking pensioenopbouw zzp'ers is voorzien in het tweede kwartaal van 2014. Acht de regering dit richting pensioendeelnemers en pensioenuitvoerders voldoende tijdig? Hoe ziet de gespecificeerde planning er uit?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

Algemeen

Zowel tijdens het wetsvoorstel over de governance van pensioenfondsen als tijdens het initiële debat over het Witteveen kader heeft een groot aantal fracties aangegeven behoefte te hebben aan een brede toekomstvisie van het kabinet ten aanzien van de pensioenen, inclusief de AOW. Nu het wetsvoorstel over het Witteveen kader is aangepast, en nogmaals zal worden aangepast, de opvattingen van de regering aanzien van het FTK zijn gewijzigd, en zij bovendien met een aantal voorstellen komt die de

AOW aanpassen, is die behoefte toe- in plaats van afgenomen. Ook de Raad van State heeft bij herhaling op de noodzaak van een dergelijke visie aangedrongen. Kan de regering deze visie voorafgaand aan de behandeling over dit wetsvoorstel overleggen? En hoe beoordeelt de regering in dit licht de opmerkingen van de president van DNB, die recent zorgen uitte over de toekomstbestendigheid van het stelsel, en aandrang op meer flexibilisering? Kan de doorsneepremie nog wel als basis dienen nu in steeds verdergaande mate werknemers niet langer hun gehele loopbaan bij één werkgever in dienst zijn (en dus niet deelnemen aan één pensioenregeling) en bovendien de verhouding tussen het aantal actieve deelnemers en het aantal gepensioneerden aan verandering onderhevig is? De nu voorliggende novelle zal opnieuw worden aangepast, vanwege de aanpassing in de tweede pijler en de anti-misbruik bepaling in box 3. Waarom kiest de regering er niet voor om het integrale gewijzigde voorstel aan de Eerste Kamer voor te leggen?

Opbrengsten

Bij het aanvankelijke wetsvoorstel bestond er in het veld scepsis over de door de regering geschatte opbrengsten van € 2.7 miljard per 2017 (te realiseren met uitsluitend de verlaging van het opbouwpercentage). Schattingen van de sector zelf en van onafhankelijke experts, zoals onder meer Mercer, vielen aanmerkelijk lager uit. Kan de regering ingaan op de destijds aangevoerde, en deels ook al in de eerdere schriftelijke behandeling besproken kritiek, en beargumenteren in hoeverre deze kritiek door middel van deze novelle wordt ondervangen? En heeft de regering bij de pensioensector inmiddels geverifieerd dat er geen sprake zal zijn van een significante overschatting van het effect van de opbrengsten door de regering?

Premieverlaging

De regering gaat ervan uit dat met de voorgestelde beperking van de pensioenopbouw tevens een verlaging van de pensioenpremies tot stand komt. Om dit te bevorderen wordt voorzien in een drieledige aanpak: versterking van de interne governance, toetsing van premiebesluiten door DNB en aanscherping van de indexatieregels. Op zichzelf zouden deze maatregelen kunnen leiden tot premieverlaging, maar een garantie zijn zij niet. Kan de regering nader onderbouwen waarom zij er vanuit gaat dat deze maatregelen systematisch tot premieverlaging zullen leiden? Voorafgaand aan de behandeling van het aanvankelijke wetsvoorstel bestond er grote onzekerheid over de bereidheid van pensioenfondsen om de premies te verlagen. Veel grote pensioenfondsen gaven in de media aan dat zij de premies mogelijk zouden verhogen, maar zeker niet zouden verlagen. Ongetwijfeld heeft de regering met de grootste fondsen contact gehad over de premieontwikkeling. Kan de regering de Kamer aangeven in hoeverre de grootste fondsen onder de voorgestelde wetgeving wel mogelijkheid zien om er 2015 de premies te verlagen?

Jongeren

Hoewel het nu voorliggende voorstel in de ogen van de leden van de CDA-fractie aanzienlijk verbeterd is ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel, hebben zij nog altijd zorgen over de potentiële gevolgen die dit wetsvoorstel heeft voor de generaties onder de vijftig, en in het bijzonder de jongeren, en in het verlengde daarvan, over hun loyaliteit aan het huidige systeem. Hoe beoordeelt de regering de gevolgen van dit wetsvoorstel voor de generaties onder de vijftig, en in het bijzonder voor degenen onder de dertig?

De regering beoogt dat het pensioen dat toekomstige generaties gepensioneerd overhouden, grosso modo vergelijkbaar zal zijn met het pensioen van de huidige generatie gepensioneerd. Zien de leden van de CDA-fractie het goed dat de regering in haar berekeningen uitgaat van jaarlijkse indexering? Zo ja, waarop baseert de regering deze aanname, gegeven het feit dat bijvoorbeeld het ABP in de periode 2009–2013 uitsluitend in 2009 deels heeft geïndexeerd, terwijl de prijzen in ieder van deze jaren tussen de 1.2% en 2.5% stegen? Zien de leden van de CDA-fractie het goed dat het instrumentarium van DNB weliswaar enige waarborg biedt voor een eerlijke verdeling tussen generaties, maar onverlet laat dat bij onvolledige indexering het totale pensioen lager uitvalt?

Generatie-evenwichtstoets

Het voorliggende wetsvoorstel voorziet in een zogenaamde generatie-evenwichtstoets. De Raad van State heeft aandacht gevraagd voor de maatstaven aan de hand waarvan DNB beoordeelt of ter zake van de premiestelling de besluitvorming voldoet aan de eis van een evenwichtige belangenafweging. De regering stelt dat het hanteren van uniforme cijfermatige normen door DNB – gegeven de specifieke omstandigheden per casus – niet van toepassing is. Wel geeft de regering aan dat op een later moment, als het wetsvoorstel in een verder gevorderd stadium is, DNB nader zal aangeven wat het van pensioenfondsen verwacht in het kader van de generatie-evenwichtstoets op de premie. De leden van de CDA-fractie hechten echter aan duidelijkheid vooraf voor alle actoren op dit terrein (pensioenfondsen, toezichthouder, rechter). Louter een formele toets ten aanzien van een *case by case* afweging biedt onvoldoende rechtszekerheid. Deze leden vragen de regering dan ook om meer duidelijkheid te verschaffen over de concrete maatstaven die DNB bij haar toets zal toepassen.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft bij brief van 17 december 2013 aangegeven dat DNB in de tweede helft van 2014 een sectorbreed onderzoek zal uitvoeren ten aanzien van evenwicht tussen generaties bij de vaststelling van de premie voor 2015. Is de regering het met de leden van de CDA-fractie eens dat derhalve pas in een laat stadium enige handvatten beschikbaar zijn, hetgeen betekent dat de pensioenfondsen geen kader hebben bij de vaststelling van premiebesluiten voor 2015? Wordt met het ontbreken van een – zij het globale en kaderstellende – visie van de regering op de generatie-evenwichtstoets, het gewichtige belang van een zorgvuldige weging van de verschillende belangen van betrokkenen, in het bijzonder die van jongeren, niet tekortgedaan?

In het verlengde van het voorgaande hebben de leden van de CDA-fractie nog een vraag over de voorgestelde verhoging van de maximale bestuurlijke boete van € 10.000 naar € 1 miljoen. De regering stelt dat de verhoging van de maximale boete tot uitdrukking brengt hoe zwaar zij een onevenwichtig premiebesluit opneemt. Evenwel moeten de leden van de CDA-fractie concluderen dat geen begin van een kaderstelling door de regering wordt gegeven. Kan de regering ingaan op het spanningsveld tussen deze significante verhoging (een verhonderdvoudiging) en het ontbreken van enig kader voor wat betreft de invulling van de generatie-evenwichtstoets? Dat het opleggen van een boete het sluitstuk vormt van de maatregelen die de toezichthouder kan treffen, en dat generatiebestendigheid van cruciaal belang is, doet wat de CDA-fractie betreft niet aan de gestelde vraag af.

EU-aspecten

Op 13 maart 2014 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie uitspraak gedaan in de zaak ATP-Pension Services (C-464/12). Zoals de regering heeft aangegeven, gaat het in deze zaak om de uitleg van de vrijstelling voor het beheer van gemeenschappelijke beleggingsfondsen en de vrijstelling voor financiële diensten. «Voor de uitleg van deze vrijstellingen wordt de uitspraak van het HvJ EU afgewacht, waarna wordt bezien wat de gevolgen zijn voor de belastingheffing en wat daarvan de eventuele budgettaire consequenties zijn», zo stelde de regering in haar brief van 7 maart 2014 aan de Tweede Kamer. Inmiddels is de uitspraak van het Hof voorhanden en vernemen de leden van de CDA-fractie graag van de regering hoe zij de gevolgen en consequenties van deze uitspraak ziet. Zij verzoeken de regering daarbij ook aan te geven of er een verschil is tussen een pensioenfonds met een DC-regeling en een pensioenfonds met een DB-regeling, alsmede wat de reikwijdte van het begrip «beheer» is.

Uitvoering

De leden van de CDA-fractie hechten aan een zorgvuldige overgang naar nieuwe regelgeving. De regering is voornemens het wetsvoorstel – indien het tot wet verheven wordt – per 1 januari 2015 in werking te laten treden. De verzekeraars en de pensioenfondsen hebben dan minder dan negen maanden de tijd om pensioenregelingen aan te passen aan het nieuwe fiscale kader. In reactie op vragen van de Tweede Kamer heeft de regering aangegeven dat, indien de conceptregelingen tijdig worden voorgelegd, er tot en met 31 december 2015 de tijd is om de regelingen met terugwerkende kracht per 1 januari 2015 aan te passen. Doelde de regering hierbij op de bepalingen van artikel 19c van de Wet LB 1964? Zo ja, zien de leden van de CDA-fractie het dan goed dat, om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden van artikel 19c Wet LB 1964, vóór 1 januari 2015 een verzoek moet worden ingediend op basis van een volledige weergave van de tussen partijen gemaakte afspraken? Hoe ziet de regering dit in relatie tot het arbeidsvoorwaardenoverleg tussen sociale partners, in de wetenschap dat dergelijke onderhandelingen vaak veel tijd kosten? Zien de leden van de CDA-fractie het goed dat artikel 19c Wet LB is bedoeld om werkgevers en pensioenuitvoerders die van mening zijn dat de door hen getroffen pensioenregeling fiscaal zuiver is hierover zekerheid te verschaffen? Betekent dit dat de bepaling dus niet is bedoeld om werkgevers en pensioenuitvoerders meer tijd te geven om een onzuivere regeling zodanig aan te passen dat hij wel zuiver is?

Aftopping

De regering heeft het initiële voorstel op onderdelen aangepast, maar de aftopping vanaf € 100.000 in stand gelaten. Kan de regering aangeven waarom? Is de reden vooral gelegen in de inkomsten voor de schatkist die de regering beoogt te genereren? Kan de regering bij de beantwoording van deze vragen in het bijzonder ingaan op de kritiek dat hiermee potentieel de solidariteit tussen inkomensgroepen wordt ondermijnd? Recent werd de Eerste Kamer gewezen op de negatieve, mogelijk onevenredige effecten van de aftopping in het voorliggende wetsvoorstel voor arbeidsongeschikten. Kan de regering met berekeningen inzichtelijk maken wat de financiële gevolgen zijn voor een arbeidsongeschikte deelnemer in een pensioenregeling die is ondergebracht bij een pensioenfonds dan wel bij een pensioenverzekeraar, in geval het inkomen € 50.000, € 100.000, € 150.000 dan wel € 200.000 bedraagt?

Met de nieuwe regeling zoals die thans voorligt, wordt het voor pensioenfondsen onmogelijk nettoregelingen uit te voeren of aan te bieden. Als de leden van de CDA-fractie het goed zien is op dit moment in artikel 117 van de Pensioenwet geregeld dat fondsen in aanvulling op de verplichte basisregeling een vrijwillige aanvulling mogen uitvoeren. Van die mogelijkheid wordt in de praktijk ook gebruik gemaakt. In zijn brief aan de Eerste Kamer van 7 maart 2014 geeft de Staatssecretaris van Financiën aan dat in de Tweede Kamer brede steun is geuit om ook de nettolijfrente onder te brengen in de tweede pijler. De regering heeft toegezegd dit te regelen en voor 2 april 2014 met een richtinggevende brief te komen over de vraag hoe dit binnen de gestelde voorwaarden kan worden geregeld en in welk wetgevingstraject dit kan meelopen. De regering heeft aangegeven dat zij zich zal inspannen om tijdig duidelijkheid te bieden voor de plenaire behandeling in de Eerste Kamer. De leden van de CDA-fractie zijn van oordeel dat dit een wezenlijk aspect is in relatie tot het voorliggend wetsvoorstel. Graag zouden zij de mogelijkheid hebben schriftelijke vragen aan de regering te stellen over de voorgenomen regeling van nettolijfrente in de tweede pijler. Zij vragen de regering voor dit moment alvast aan te geven of zij het goed begrijpen dat hiermee ook in de tweede pijler een netto opbouw mogelijk wordt, waarbij het gaat om pensioen in de zin van de Pensioenwet en niet om uitvoering van lijfrente in de zin van de Wet IB 2001 door pensioenfondsen en -verzekeraars. En kan de regering in dit verband reageren op de brief² van professor Lutjens die de Eerste Kamer ontving, waarin hij stelt dat de door de Staatssecretaris genoemde netto lijfrente geen tweede pijler product is, en niet onder de pensioenwet valt?

Toezicht

De leden van de CDA-fractie hechten aan goed toezicht op pensioeninstellingen. Zij zijn echter van oordeel dat het concentratietoezicht door de ACM niet mag leiden tot onnodige kosten en onwenselijke belemmeringen om te kunnen fuseren. Deze leden vernemen graag van de regering hoe het toezicht van de ACM op de pensioenfondsen zich verhoudt tot pensioenfondsen die niet actief zijn in een commerciële markt. Daarnaast vragen de leden de regering aan te geven in hoeverre voor dit toezicht wordt aangesloten bij of wordt afgeweken van de gebruikelijke normen, en verzoeken zij de regering dit te onderbouwen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

Aanpassing opbouwpercentage (Witteveenkader): vervangingsratio's

Algemeen

De leden van de SP-fractie constateren dat de regering met de Commissie Goudzwaard van mening is dat het huidige aanvullend pensioenstelsel denivellerend werkt.³ Is deze constatering aangaande de mening van de regering correct, c.q. nog steeds correct? Het aanvullend pensioenstelsel resulteert immers in inkomensoverdrachten van lage naar hoge inkomens die de door de belastingtarieven beoogde belasting naar draagkracht beperken. De wetsvoorstellen (33 610 met 33 847) hebben enig de-denivellerend effect. Ze zijn dus niet nivellerend doch maken de overdrachten naar de top iets minder denivellerend. Is deze appreciatie volgens de

² Ter inzage gelegd op de afdeling Inhoudelijke ondersteuning onder griffie nr. 154690.03

³ «De Commissie Goudzwaard stelt ... dat met een aftopping van het pensioengevend loon inkomensoverdrachten van lage naar hoge inkomens worden beperkt.» 33 610, nr. 4, blz. 13–14.

regering correct? Is het dan ook correct dat inkomens boven € 100.000 iets inleveren (samen 0,24%)⁴ maar dat zij als geheel en per saldo nog steeds inkomensoverdrachten ontvangen van de lagere inkomens? Is het ook correct dat onderste helft van de inkomensverdeling ook na aanvaarding van de wetsvoorstellen door het aanvullend pensioenstelsel nog steeds inkomen overdraagt aan de bovenste helft van de inkomensverdeling? Graag ontvangen de leden van de SP-fractie van de regering haar appreciatie van de feitelijke en de gewenste herverdelingsaspecten van de voorstellen.

Domein van de beschouwing

De leden van de SP-fractie constateren dat de regering in de nota naar aanleiding van het Verslag Tweede Kamer (33 847, blz.3) ertoe aanzet gaf dat de discussie over vervangingsratio's in hoge mate geconcentreerd werd op werknemers die vanaf hun 55e jaar een jaarloon hebben van één tot vier maal modaal (in de actuariële berekeningen van de regering is dit modaal loon gesteld op € 33.000 thans).⁵ Kan de regering aangeven wat thans het mediaan looninkomen is? Kan de regering ook aangeven wat thans het mediaan looninkomen is van 55 tot 65 jarigen? Kan de regering eveneens aangeven welk percentage van de werknemers tussen 55 en 65 jaar thans een looninkomen heeft van 1–2, 2–3 en >4 maal modaal? Volgens Gringhuis (CBS, 2013) waren de jaarlonen in 2011 als volgt verdeeld (totaal aantal werknemers 7,9 mln.).⁶

Tabel 1. Verdeling looninkomen 2011

(1)	(2)	(3)	(4)
loonklasse	loonklasse/ «modaal»	aantal *1000	aantal (% totaal)
< € 30.000	< 0,9	4.654	59%
€ 30–60.000	0,9 – 1,8	2.573	32%
€ 60–100.000	1,8 – 3,0	555	7%
> € 100.000	> 3,0	145	2%
		7.927	100%

Noot: Kolom 2 is berekend op basis van het door de regering verondersteld modaal looninkomen van € 33.000. De informatie in de overige kolommen komt uit het artikel van Gringhuis.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering meent dat antwoorden op de voorgaande drie vragen (mediaan, mediaan 55–65 en aandeel > modaal onder 55–65) spoort met de verdeling uit Tabel 1. Kan zij de eventuele afwijking toelichten?

Vervangingsratio's beneden modaal alsmede bij gewijzigde veronderstellingen

De leden van de SP-fractie hebben vragen over de vervangingsratio's zelf. In de genoemde nota naar aanleiding van het verslag geeft de regering op blz. 3 een tabel met vervangingsratio's op basis van de Novelle, onder de veronderstellingen zoals gespecificeerd in de bijlage bij die nota. De leden

⁴ Dit percentage wordt later toegelicht. Zie de vragen van de leden van de SP-fractie onder het kopje «Aanpassing Witteveenkader: nettolijfrente».

⁵ Meer precies in 2015. Welke loonklasse ontvangt dit inkomen (interval), teruggerekend naar 2013, thans? Is dit inderdaad de klasse met de hoogste dichtheid qua aantal looninkomens? Zo nee, welke is de statistisch modale loonklasse?

⁶ Gerda Gringhuis, In 145 duizend banen wordt een ton of meer verdiend, *CBS Webmagazine*, 14 maart 2013 [<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/artikelen/archief/2013/2013-3787-wm.htm>]

van de SP-fractie duiden deze tabel aan als de «hoofdvariant». Zij vragen om aanvullende berekeningen over de vierde leeftijdscategorie uit de hoofdvariant (degenen die vrijwel geheel onder het voorgestelde pensioenopbouwstelsel gaan vallen) in vergelijking met de huidige wet. In essentie gaat het daarbij enerzijds om vragen over werknemers die een minder voorspoedig carrièrepatroon hebben dan in de hoofdvariant, en anderzijds over een minder optimistische gemiddelde loonontwikkeling dan die in de hoofdvariant (1% per jaar in plaats van 2% per jaar). Zij vragen om een opstelling van de cijfers op de wijze zoals in de hoofdvariant.

A. loonstijging 1%

1. Werknemer geboren 1988, start WML; «carrière»: steeds WML; loonstijging 1% per jaar;⁷ opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Idem, doch opbouwpercentage novelle.
2. Werknemer geboren 1988, start WML; «carrière»: loon geleidelijk (lineair) oplopend tot 1,3*WML op 55 jaar, constant tot eind; loonstijging 1% per jaar; opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Idem, doch opbouwpercentage novelle.
3. Werknemer geboren 1988, start WML; «carrière»: loon gestaffeld oplopend zoals in hoofdvariant (= modaal op 55 jaar, constant tot eind); loonstijging 1% per jaar; opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Idem, doch opbouwpercentage novelle (= hoofdvariant 1*modaal doch loonstijging 1% in plaats van 2%).

B. loonstijging 2%

4. Werknemer geboren 1988, start WML; «carrière»: steeds WML; loonstijging 2% per jaar; opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Idem, doch opbouwpercentage novelle.
5. Werknemer geboren 1988, start WML; «carrière»: loon geleidelijk (lineair) oplopend tot 1,3*WML op 55 jaar, constant tot eind; loonstijging 2% per jaar; opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Idem, doch opbouwpercentage novelle.
6. Werknemer geboren 1988, start WML; «carrière»: loon gestaffeld oplopend zoals in hoofdvariant (= modaal op 55 jaar, constant tot eind); loonstijging 2% per jaar (zoals in hoofdvariant voor 1*modaal); opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Idem, doch opbouwpercentage novelle (= hoofdvariant voor 1*modaal).
7. Hoofdvariant voor 2*modaal, doch opbouwpercentage ongewijzigd 2,15%.
  - a. Hoofdvariant voor 2*modaal (= opbouwpercentage novelle).

De afgelopen 10 jaar (2004–2013) stegen de brutolonen gemiddeld per jaar met 2,2% bij een consumptieprijnsinflatie van gemiddeld per jaar van 1,8% (gemiddeld reëel per jaar 0,4%). In de afgelopen 20 jaar (1994–2013) was de gemiddelde brutoloonstijging 3% en de CPI 2,2% (gemiddeld reëel per jaar 0,8%).⁸ Kan de regering in dit verband een toelichting geven op de bij de actuariële berekeningen veronderstelde inflatiecorrectie (2%) en indexatie (2%)?

Laagste looninkomens laagste vervangingsratio's

De leden van de SP-fractie merken op dat in de berekeningen bij wetsvoorstel 33 610 de laagste inkomens steeds de laagste vervangingsratio's hadden, en wel tot aan de grens van € 100.000.⁹ Zij wachten de

⁷ In plaats van 2% in de hoofdvariant.

⁸ Bron: CPB, *CEP 2014*, Bijlage 6 (Brutoloon – CPI).

⁹ Zie voor de eerdere vervangingsratio's o.a. de bijlagen van 33 610 nr. 8, blz. 54–56 (Nota naar aanleiding van het verslag).

hierboven gevraagde berekeningen graag af. Maar in de tabel op blz. 3 van de nota naar aanleiding van het verslag is al te zien dat 1* en 2*modaal steeds een lagere vervangingsratio hebben dan 3*modaal (€ 100.000).

Dit zou te repareren zijn – namelijk door een lager belastingtarief voor gepensioneerden in de eerste en tweede schijf met als complement een iets hoger tarief in de derde en vierde schijf. De leden van de SP-fractie vragen de opvatting van de regering over de (on)wenselijkheid van de genoemde onevenredigheid alsmede over de aangedragen oplossing. Mensen met lichamelijk zware beroepen hebben doorgaans een inkomen aan de onderkant van de inkomensverdeling. Vaak leven zij ook korter. Actuarieel subsidiëren zij dus de rest. Deelt de regering deze weergave van de feiten? Deelt de regering ook de opvatting dat er voor hen een oplossing bedacht zou moeten worden waardoor zij (bij een vervangingsratio gelijk aan die voor niet zware beroepen) eerder kunnen stoppen met werken? Dat zou misschien ook nog iets schelen in hun levensjaren.

Breuk in opbouw pensioen door werkloosheid

De leden van de SP-fractie hebben vragen over breuken in de opbouw van het pensioen door werkloosheid. De regering gaat uit van een levensloop van mensen die zich 40 jaar of langer ononderbroken van baan naar baan bewegen in een crisisloze wereld met perfect op elkaar afgestemde pensioenfondsen. Werklozen worden sowieso onevenredig getroffen doordat zij in hoofdzaak opdraaien voor een (langdurige) recessie of voor de structurele vraag naar werknemers die niet afgestemd is op het aanbod.¹⁰ Bij werkloosheid worden zij bovendien getroffen door een pensioenbreuk. De leden van de SP-fractie vragen de regering hierop te reageren. Hebben werklozen domweg twee keer pech? Verdienen zij dan niet tenminste ná het pensioen de solidariteit van de rest?

Aanpassing Witteveenkader: nettolijfrente

De leden van de SP-fractie hebben vragen over de nettolijfrentefaciliteit. Kan de regering aangaande het ingetrokken wetsvoorstel 33 672 een schatting geven van het aandeel van het structurele begrotingsbeslag van € 250 mln. dat zou zijn toegefallen aan inkomens boven € 100.000? Valt het structurele begrotingsbeslag van € 145 mln. voor de nettolijfrentefaciliteit hoofdzakelijk c.q. vrijwel uitsluitend toe aan dezelfde inkomensgroep boven € 100.000?¹¹ Zo nee, wat zijn de verschillen en in ongeveer welke omvang?

Is het correct dat, structureel, door wetsvoorstel 33 610 de inkomens boven € 100.000 samen € 300 mln. inleveren? Is het correct dat dit na de lijfrentefaciliteit (33 847) netto nog € 155 mln. is? Volgens het CBS is de inkomenssom van de inkomens boven € 100.00 in 2012 € 59,31 mld. (dit is het primaire inkomen minus inkomsten uit vermogen).¹² Zien de leden van de SP-fractie het dan goed dat door de combinatie van beide wetsvoorstellen (33 610 en 33 847) de totale inkomenscategorie boven € 100.000 per jaar 0,24% inlevert? Hoe zou dit grofweg liggen na aftrek van het inkomstenbelastingeffect, of is dit ingecalculeerd?

¹⁰ In de omgekeerde wereld wordt dit andersom geformuleerd.

¹¹ De begrotingsraming is afkomstig uit de memorie van toelichting (33 847, nr. 3) blz. 7.

¹² <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71510NED&D1=a&D2=0&D3=0-7,29-31&D4=0&D5=0&D6=0,54-59&D7=l&HD=140330-1527&HDR=T,G6,G1,G5,G3,G4&STB=G2>

Budgettaire effecten

De leden van de SP-fractie hebben een aantal vragen over de budgettaire effecten van de voorstellen (33 610 en 33 847). De volgende tabel heeft betrekking op uitsluitend het pensioendeel van de wetsvoorstellen (dekking daarbuiten blijft buiten beschouwing).

Tabel 2. Ex ante opbrengst pensioensfeer [Staat] (bruto structureel), in € mld.

	2015	2016	2017	Structureel
Wijziging opbouw- en premie% (33 610)	1,1	1,9	2,2	1,1
idem (33 847)	-0,3	-0,6	-0,7	-0,3
Totaal wijziging opbouw- en premie%	0,8	1,3	1,5	0,8
Aftopping (33 610)	0,3	0,5	0,6	0,3
Nettolijfrente (33 847)	0	0	0	-0,2
Totaal aftopping	0,3	0,5	0,6	0,1
<i>Totaal generaal</i>	<i>1,1</i>	<i>1,8</i>	<i>2,1</i>	<i>1,0</i>
uitverdieneffecten (m.n. indir. belastingen) ¹				-0,4
Totaal generaal ex post				0,6

¹ Gebaseerd op eerdere informatie van de regering: lagere indirecte belastingen als gevolg van lager pensioen (Kamerstukken II 2012–2013, 33 610, nr. 8, blz. 39–40)

Kan de regering aangeven of Tabel 1 correct is en deze zo nodig corrigeren en/of preciseren? Uitgangspunt voor het vervolg is dat de cijfers correct zijn.

Het effect van de pensioenvoorstellen voor de begroting 2017 is € 2,1 mld. positief. Na 2017 loopt dit af tot ex ante structureel € 1,0 mld. en inclusief de uitverdieneffecten tot nog € 0,6 mld. (Dit laatste bedrag is gebaseerd op uitverdieneffecten ad € 0,4 mld. – zie de voorgaande voetnoot; graag indien nodig correctie naar aanleiding van 33 847). Tegenover die € 0,6 mld. staat dat gepensioneerden dan minder te besteden hebben – waarbij dit qua consumptie vooral de lage en middeninkomens zal treffen. Dit bedrag was € 2 mld. onder wetsvoorstel 33 610. Hoe hoog is dit bedrag na wetsvoorstel 33 847?

Daartegenover staat dat mensen in het werkzame leven mogelijk meer kunnen besteden dan thans (onder de eerder genoemde veronderstellingen van de regering aangaande de levensloop van mensen in een crisisloze wereld, en bovendien de veronderstellingen aangaande de premiestelling en het gedrag van werkgevers). Hoe hoog schat de regering de jaarlijkse extra consumptie, c.q. de jaarlijkse stijging van het beschikbare inkomen van werkenden, als gevolg van de premiedaling? (Dat wil zeggen het bedrag dat tegenover die ongeveer € 2 mld. staat?)

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

Premieontwikkeling

In vergelijking met de beoordeling van Witteveen I is het van belang de meest recente data te ontvangen over de premieontwikkelingen van de belangrijkste fondsen. Graag een overzicht van premie aanpassingen alsmede de aankondigingen van premieontwikkelingen van de belangrijkste (qua aantal deelnemers) bij (i) ongewijzigd beleid en (ii) daarin het wetsvoorstel verdisconteerd. Welke uitspraken zijn er gedaan over voorgenomen of reeds afgekondigd beleid van de pensioenfondsbesturen door de respectievelijke besturen te zake van de mogelijke effecten van het FTK waarmee in de premieontwikkeling door hen rekening is gehouden? Dit zijn grootheden waar deze leden voor een beoordeling inzicht in wensen te krijgen.

Generatietoets

De leden van de fractie van D66 hechten zeer aan de generatietoets door DNB, maar veronderstellen dat dit een nieuwe dimensie in het toezicht is. Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe is DNB hiervoor toegerust? Deze leden ontvangen gaarne een toelichting op de concrete gevolgen voor de organisatie van de uitvoering en handhaving door de Bank. Kan de regering ingaan op het vraagstuk van de normstelling door DNB in de periode (i) voordat het FTK is afgerond en (ii) nadat dit is afgerond; zien deze leden het juist dat in de eerste periode slechts marginaal getoetst kan worden? Is dan de boetebepaling proportioneel of wordt bij de invoering aan fasering gedacht?

Vigerende percentages

Kan de regering inzicht geven in de laatste ontwikkeling van de actueel van kracht zijnde percentages opbouw in de pensioenregelingen van de belangrijkste pensioenfondsen, opdat de leden van de fractie van D66 de verhoging van het toegestane premiepercentage van Witteveen I in Witteveen II mede tegen de achtergrond van deze feitelijke situatie kunnen beoordelen?

btw

Deze Kamer heeft een verzoek bereikt van of namens maar liefst 21 pensioenfondsen (inclusief bedrijfstak pensioenfondsen) die zich gedupeerd achten door de ongelijke behandeling van de btw koepelvrijstelling voor pensioenuitvoering. Welke feiten en omstandigheden zijn er veranderd? Kan de regering onderbouwen waarom er – kennelijk met voortschrijdend inzicht – geoordeeld is dat de koepelvrijstelling over de gehele linie concurrentieverstorend was en in de toekomst zal zijn? Zo ja, kan zij aangeven of er dan geen terugvorderingsissue ontstaat voor het verleden, dan wel een inbreukvraag op basis van het toepasselijk EU-recht met alle gevolgen van dien?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de ChristenUnie

Het opbouwpercentage wordt gemaximeerd op 1,875% per jaar. Uit antwoorden op vragen van de leden van de Tweede Kamerfractie van de PvdA blijkt dat het gemiddelde opbouwpercentage van alle middelloonregelingen gewogen naar het aantal actieve deelnemers 1,95% bedraagt. Kan de regering een overzicht bieden van de gemiddelde pensioenopbouw in de afgelopen tien jaar en de verdeling daarvan over de verschillende generaties? Welke interpretatie geeft de regering aan deze cijfers in termen van intergenerationale rechtvaardigheid? Inzet van het wetsvoorstel is dat het nieuwe opbouwpercentage van 1,875% na 40 jaar leidt tot een pensioen van ca. 75% middelloon. Kan de regering een overzicht bieden hoe een dergelijk pensioen zich verhoudt tot maatstaven in met Nederland vergelijkbare landen? Tijdens de behandeling in de Tweede Kamer is gesproken over de toen nog te verwachten uitspraak van het Hof van Justitie in de zaak ATP PensionService van 13 maart 2014. Wat heeft de regering met de inmiddels gewezen uitspraak gedaan? Wat voor effect heeft de mogelijkheid voor pensioenfondsen om zich te beroepen op de btw-vrijstelling voor beheer van gemeenschappelijke beleggingsfondsen op de dekking van dit wetsvoorstel? Welke maatregelen is de regering van plan te nemen om een dreigend tekort op te vangen? De leden van de ChristenUnie-fractie zijn verheugd over de generatietoets door DNB. Hier moet duidelijk worden dat er sprake is van een zorgvuldig

premiebesluit en verantwoorde generatie-effecten. Kan de regering nader toelichten welke definitie het van *generaties* hanteert? Gaat het daarbij om louter statistische leeftijdscohorten en zo ja welke zijn dat dan? Welke maatstaven zal DNB hanteren in de generatietoets? Hebben regering en DNB daar overleg over gehad? Is er overleg geweest met vertegenwoordigingen van ouderenbonden en jongerenorganisaties over deze toets? Kan de regering nader omschrijven welke procedure het voor ogen heeft indien DNB constateert dat een pensioenfonds de intergenerationale effecten niet zorgvuldig heeft afgewogen bij het bepalen van de premiehoogte?

Kan de regering uitgebreider beargumenteren waarom het verwacht dat fondsbesturen snel overeenstemming zullen trachten te bereiken met het verantwoordingsorgaan over de hoogte van de pensioenpremie? Hoe verhouden zich de kosten en baten van deze onderhandelingsstrategie? Ook verzoeken de leden van de ChristenUnie-fractie om een meer uitgebreide toelichting op het voorgenomen indexeringsbeleid en met name de plafondeffecten ervan. Waarom, zo vragen deze leden, zijn deze voorstellen niet in dit wetsvoorstel verwerkt? Het gaat immers om een belangrijke bouwsteen van het nieuwe pensioenbeleid met intergenerationale effecten.

Heeft de regering ook overwogen om de overheadkosten deel te laten uitmaken van de verplichte rapportage van de beheerskosten door pensioenfondsen? Zou dit de kosten transparantie niet ten goede komen? Kan de regering uiteenzetten wat het sanctiebeleid is indien pensioenfondsen hun rapportageverplichting niet nakomen? Wordt «*namings & shaming*» overwogen?

De regering komt met negen premiewaarborgen. Deze zijn evenwel in verschillende wetten en wetsvoorstellen belegd. Dit bemoeilijkt een integrale afweging. Kan de regering hier een vereenvoudigingsslag maken? Kan de regering een totaaloverzicht geven en de onderlinge verbanden in beeld brengen?

Kan de regering aannemelijk maken dat de te introduceren premiewaarborgen ook tot een daadwerkelijke verlaging van de premie zullen leiden? Welke plausibiliteitsredenering volgt de regering hier? Welke effecten heeft de huidige ruime arbeidsmarkt met hoge werkloosheid op het doorgeven van de verlaging van het werkgeversdeel van de pensioenpremie in een hoger brutoloon?

In 2014 is als gevolg van de aanpassing van het Witteveenkader de pensioenopbouw van 2,25 naar 2,15% verlaagd. Kan de regering inzicht bieden in wat de impact hiervan is geweest op de gemiddelde pensioenpremie en dekkingsratio's?

Kan de regering aangeven of de pensioenfondsen in staat zijn vóór 1 januari 2015 de voorgestelde veranderingen door te voeren? Kan de regering inzichtelijk maken welke kosten deze invoering met zich meebrengen en wat het effect hiervan is op de pensioenfondsen en de deelnemers?

De maatregelen zullen in 2015 worden geëvalueerd, zo lezen de leden van de ChristenUnie-fractie. De uitkomsten zullen vóór Prinsjesdag 2015 aan het parlement worden aangeboden. Deze evaluatie, die overigens door de leden van de fractie zeer belangrijk wordt gevonden, beslaat een zeer korte periode. Is de kans niet groot dat er te weinig waarnemingen zijn om een grondige evaluatie op te baseren? De jaarverslagen over 2015 zijn immers niet voorhanden op dat moment. Is de regering overigens voornemens om de premieontwikkeling structureel te monitoren en te evalueren?

Kan de regering aangeven hoe het staat met de SER-adviesaanvraag over een toekomstbestendig pensioenstelsel? Is er al een idee langs welke lijnen het advies zal worden gecomponeerd? Wanneer kunnen we het rapport verwachten?

Kan de regering, tot slot, aangeven wanneer het wetsvoorstel rond de pensioenregeling voor zzp-ers tegemoet kan worden gezien? Hoe verhoudt dit voorstel zich tot de kerngedachten van het onderhavige pensioenvoorstel?

De leden van de commissie zien de beantwoording van voorgaande vragen met belangstelling tegemoet. Zij verzoeken de regering de memorie van antwoord bij voorkeur binnen vier weken aan de Eerste Kamer te doen toekomen.

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
Essers

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Van Dooren